

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESE

"İctihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

1 Juin 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 298

ABONEMAN:

Seneliği [24Nuşa] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

1 Haziran 1930

FİKİR HAREKETİ**AİNSİ PARLA EDOUARD HERRIOT**

Son günlerde iki küçük kitabı çıktı, biri :

Ainsi parla Edouard Herriot, diğeri : **Fascisme an VII** dir; Bunların her ikisi de dikkatle okunmaya lâyıktır . Bugün birinci kitabın mevzu'u ile meşgul olacağız:

Edouard Herriot yu, okuyucularımıza bir kaç defa takdim etmişdim. M. André **Sollet** nin bu kitabı ve **La Revue des Visages** in 6 ncı senesinin **E. Herriot** ya tahsis edilen nüshai mahsusası, bugün ondan daha geniş bahs etmeye bizi teşci etmektedir :

M. **Sollet** Fransanın sabık Baş vekili ve sabık Maarif nazırı E.Herriot nun muhtelif meseleler hakkında fikrini sormuş ve sözlerini tesbit etmiştir. E. Herriot, bir halk çocuğudur. Fakirliğin acısını iyi bilmiştir. Bir muallim mektebini hıranlar ve mahrumiyetler içinde bitirmiştir. E. Herriot nun büyük bir açık yürekle yazdığı tercümei halinde şu satırlar, şu yürek sızlatıcı satırlar bulunur: Annem, muameleciler [« hommes d'affaire » ler] le uğraşıyordu, dul olmadan evvel alınmış olan taahhüdleri ifa etmek, mühletler istihsal etmek, müddetleri gelen bonoları ödemek lâzımdı. Birkaç hafta sefaletten , fakat müteakıl şefkatden sonra, mektebe avdet edereken ne acı hıranlar, ne yürek üzüntüleri çekilirdi! Alacaklılar, taleblerinde musir idiler, bu onların haklarıdır. Dudaklar bütün bu kederleri bize söylemiyordu, Muallim mektebine avdetimden sonra hemşirem bana şu satırları yazıyordu : unutulmuş birkaç üzümlük için dün çocukları üzümlük toplanmış bir bağa götürdüm, onlara yemek için verecek hiçbir şeyim artık yokdu.» Böyle mektuplar alındığı vakit huzuri kalb ile **Lucrèce**, yahud **Anthologie** nasıl tercüme olunabilir.? — Hayat hakikî hayat demek budur ha ? »

Bu mahrumiyet ve ızdırablar Herriot nun ru-

hunu yükseltmiş ve aydınlatmıştır. **Herriot** büyük Avrupa harbinin önünü almaya zavallı **Jaurès** le beraber çok çalışmış olanlardandır. Fransa ile Almanya arasındaki zıddiyeti kaldırmaya çok çalışmıştır. Umumi harbin galib ve mağlub her iki taraf için azîm hıran olacağını pek iyi görmüştü.

Edouard Herriot, üstadımız Dr. **Gustave Le Bon** un hayran şakirdlerindendir ve kendisi Fransanın başvekili bulunduğu sıradadır ki ustadın **Paris** de, 29 Rue Vignon da ki ikametgâhına bizzat giderek göğsüne en yüksek rütbeden **Le Chevalier de la Légion d'Honneur** nişanını takınmıştır . **E. Herriot** şeffaf ve hassas bir yürek sahibidir. Onu, **Sollet**: « **Il se livre dan son regard et dans sa parole** » kelimeleriyle güzel tarif eder ki onun ruhu sözünde ve gözünde okunur demektir. Onun « **idéalisme** » i **un Français a besoin d'idees plus que de pain** » sözünde ihya olunmuştur. **Umumi Harbin** içtimai felâketlerinden biri de 1914 nesli ile bu günkü nesil arasına açtığı uçurumdur diyor. **Umumi Harbin** neticesi olarak nasin şimesi süratle tehavvül etdi ve bu süratli tehavvül cemiyetimizin ahengi için tehlikesiz olmadı diyor ve, şu sözleri ilâve ediyor:

Il n'est rien de plus artificiel ni de plus dangereux que de séparer dans la vie d'un peuple, le passé, le présent et l'avenir. La tradition, c'est le progrès dans le passé, le progrès, dans l'avenir, ce sera la tradition. Tout effort de création, pour être efficace, suppose la maîtrise des antécédents. Pour bien connaître un fleuve, il faut l'avoir suivi jusque dans le surgon de sa

source) Yani bir milletin hayatında maziye, hali, istikbali birbirlerinden ayırmakdan daha ziyade sun'î, daha ziyade tehlikeli hiç bir şey yoktur. An'ane mazide terakkidir; Terakkî, istikbalde an'ane olacak. Her yaratmak cehdi müessir olmak için sevabıka tam ittılâ' istilzam eder. Bir nehri, eyi tanımak için, menbainin kaynağına kadar tâ'kib etmek lâzımdır.

E. Herriot **yaratmak** ve yaratıcı ihtiyacını bütün ihtiyaçlarını üstüne koyuyor: Fransa'da fazla miktarda küçük avukatlar, küçük tacirler, küçük ekmekçiler, küçük tabipler, küçük «parlementaire» ler var. Fakat buna mukabil memleketimiz **yaratıcı** lardan mahrum; mâ'seri cehd henüz pek gayri müsellemdir; diğer taraftan şahsî teşebbüs pek az teşci' olunuyor...

«İlimden isti'ane etmeli, bize yalnız o rehber olmalıdır. Yeni Fransayı [yeni Türkiyeyi de] yalnız ilim yaratabilir.» diyor. Biraz sonra yine sesini yükseltiyor:

Seule la science pourra donner à notre pays la prospérité et l'équilibre indispensables pour lutter de pair avec les autres nations. Yani: diğer milletlerle at bağı bir mübareze etmeye muktazi refah ve ahengi memleketimize, yalnız ilm verebilir.

«Yaratma, hayatın zaferidir. Filhakika mülfekkirenin ameli ve amelin müfekkireyi kontrol ettiği hayat haricinde nafi' hayat yoktur.

E. Herriot köylerin boşaldığını, toprağın ıssızlaştığını köy nüfusunun azaldığını muhtarib nazarla görüyor: Bunun için düşündüğü çare ziraate ve zira'î sanayia tabii şeref ve esaletini vermek ve, ilmi, bilhassa kimyayı, ziraatın hizmetine koymaktır. «Technique» tedrisata yüksek bir yer ayırıyor: Sekiz mektebde, daha şimdiden 200,000 genç toplanmıştır, bu adedi 600,000 e çıkarmak, hazırlamış olduğu planın icabındandır. Meslekî tedris luzumu, ictima'î nazar noktasından olduğu kadar ahlâki nazar noktasından da hâkîmdir. İstihsal, onun için kudsi bir ayındır: «**Il ya une morale de la production, parce qu'à la base de la production il ya une volonté humaine.** Yani İstihsalin bir ma'neviyyeti vardır, çünkü istihsalin esasında beşeri bir irade, bir azm vardır.» der.

Onun nazarında yalnız o millet büyüktür ki, her vatandaşı, şahsî şa'inde ma'seri menfaati istihdaf eder.

«Yeni kadın mes'elesi» hakkında bilhassa Fransız kadının intihab hakkı hususunda re'yini

soran zata şu sözleri söylemiştir: — Şubhesiz erkekle kadının medeni ve ma'nevi müsavâtı prensipi esasen Fransız eseridir.

Jules Favre ve Jules Simon bu müsavâtı müdafa'a etmişlerdir. Bu mes'ele hakkında memleketimizin henüz bir karar almamış olmasına hayret edilebilir. Fakat diğer memleketlerinkine nazaren bizim memleketimizin vaz'iyeti derpiş olunursa kuyudu ihtiraziyyede bulunmak lazımdır. Anglo - saxon kadınile Fransız kadını arasında fark vardır, hatılatalım ki, zaten bir çok zemandırn beri mahalli idareye iştirak etmekde olan **sufrette** lere intihab hakkının verilmesi ancak batî bir inkişaf neticesidir. Fransız kadını bizim pek mügevves, pek ihtilacı siyasî hayatımıza birden bire atmak belki sabırsızlık olur. Tekâmülü ta'eil etmeyelim!

Si au contraire, la transformation du sort de la femme se faisait, sans transition, du jour au lendemain, elle risquerait de compromettre à jamais la maternité, l'enfance, la stabilité même de la famille Française.

Görülüyor ki bir intikal devri geçirmeksinin kadının vaziyetinin değişmesini, yani siyasî hayata atılmasını analık, çocuk ve hatta Fransız aile kıvamı için bir tehlike görmektedir. Bir milletde, bir defa âile rabıtası bozulunca o millet çökmüş ve göçmüş demektir.

Herriot ince ve pek hassas bir şair ruhuna malikdir. **La Forêt Normande** da, **Alber Smain** in «Symphonie héroïque» inin en güzel parçası olan **Forêts** manzumesine rekabet edecek sahifeler vardır. E. Herriot nun şah eseri ve asrî devletlerin, bence yeni devrin ve yeni Medenî cemiyetin kitabı mukaddesi, **Créer = Yaratmalıdır.**

Eserleri şunlardır: **Philon le Juif, Histoire de la Littérature Française, Madame Récamier et ses amis. Un ouvrage inédit de Mme de Staël, Agir, Créer** [2 volumes] **La Russie nouvelle, Impressions d'Amérique, Vouloir, La Forêt Normande, Esquisses, Pourquoi je suis Radical Socialiste, Paroles d'aujourd'hui Beethoven.**

Bu gün bir dostum Herriot hakkında: **Ce n'est pas un couteau qui coupe mais c'est une pierre qui aigulise** dedi, çok zeki arkadaşımın hakkı vardır; o, gene zekalar için bir bileği taşıdır **Créer**, demiri çelik yapan ve çeliğe su ve salâbet veren eksirdir.

Ameli Ruhiyyat

LES INCERTITUDES DE L'HEURE
PRÉSENTE

Dr. Gustave Le Bon

2

Vak'alar, ekseriya devlet adamlarının eseri olarak tahaddüs eder ; fakat vak'aların inkişafı önünde onlar âciz kalırlar. Almanya alabildiğine tahtelbahr muharebeye karar verebilirdi ve ya vermeye bilirdi; Fakat bu harb bir kere başladıktan sonra Amerikanın müdahalesini ister istemez da'vet ediyordu. İngiliz baş vekili, Polonyahlara payitahtlarını muhasara eden bolşevik ordusile sulh etmeyi tavsiye ederek, sözü mesmu olduğu takdirde,Avrupanın bolşevikler tarafından istilasını hâzırliyordu.

Dinleri, ırkları, lisanları muhtelif kavmlardan mürekkebe memleketlerde kanlı mücadelât dahiliyeye, ancak müstebid bir idare mani' olabilir.

Hiç bir zaman, Balkan akvâmı, Türk hakîmiyyetinden çıkdıktan sonra olduğu kadar yekdigirlerini doğramamışlardır. Beşyüz sene bunların arasında sulh ve müsalemeti muhafaza etmeye ancak Türk hakîmiyeti mutlaka muvaffak olmuşdu.

Bir tehlikenin önünde rüc'at etmenin kat'i neticesi bu tehlikeyi büyülmektir .

Politikada doğmakda olan bir muhalif kuvvete mukavemet etmemek , kendi kendisini bu kuvvetin na kabili mukavemet olduğunu görmeye mahkûm etmektir. Her karnın «Giron-

Créer nin Fransa için yazılmış ve Fransız gençlerine hitab etmekde olmasından diğer milletler için faydasız olduğunu zan etmek çok yanlışdır. Halis ve ateşli bir muhabbetle yazılmış olan bu kitab, bu asrın her medenî milleti için bir sahil feneridir; ziyanın milliyeti yoktur. Güneş aydınlatdığının, ısıtdığının kim ve ne olduğunu sormaz **Ville de Lumière** Her millet için nur ocağı olmakda devam ediyor, her taraftan gelen ziyalar orda kutublanır ısınır ve ısıtır. ve her tarafa dağılır. Oranın ısıtıcı ziyası, altında so'ukdan ölmek mümkün olan hararetsiz ay ışığına benzemez .

22 mayıs 1930 Dr ABDULLAH DJEVDET

din»[*] leri bunun tecrübesini yapmışlardır. Bu ebedi kanun, bidayetde sulhperver olan Rusya inkılâbını kanlı bir diktatörlüğe batmaya sevk etdi.

Peygamber [Apôtre] lar, ancak peygamberlerle muaraza ettiğinden, pişvalara, ancak pişvalarla mukavemet ederek galebe edilir.

Bir nazır, mevkii iktidarda ve mevkii iktidar haricinde, aynı adam olamaz. Mevkii iktidarda bizzarure umumi menfaatlarla meşgul olur ; iktidar mevkii haricinde yalnız şahsi menafii his ve idrâk eder . Bu menafii en esaslısı ise tekrar iktidar mevkii'ne çıkmaktır.

Muhtelif fırkalara mensub ricali siyasiye arasında dostluk mümkündür ; aynı fırkanın adamları arasıda ise, hased, umumiyetle, dostluk tekevvününe müsaid olmayacak derecede fazla şiddetlidir.

Eğer diplomatlık mesleği, muhtelif kavmların seciyelerile ahvale göre muhtemel aksülamelleri ve siyretleri üzerine müessirane icrayı te'sir vasıtaları hakkında mal'umatdarlığı isbat edecek bir imtihan istilzam etseydi şübhesiz; Avrupada bu imtihani muvaffakiyetle geçecek on kişi bulunmazdı.

Şü'un hakkında derin bir ittıla' ekseriya fiil ve icrayı felce ugratır[*]. Kararlarının bütün avakibini derpiş edecek kadar vasi' zekâya malik olan devlet adamları pek az fiil ve icrada bulunur.

Ef'alinin bütün in'ikâslarını keşf etmeye kabiliyetli devlet adamı, hasmının şatranc tahtası üzerinde,mer'i «piyes»lerin yerlerini değıştirmelerinden mütehassıl gayri mer'i muhtemilâtı okuyan bir şatranc oyuncusuna benzetilebilir.

[*] Fransa inkılâbı esnasında Convention hükûmeti zamanında (Gironde) meb'usları tarafından teşkil edilmiş fırka mensublarına verilen başlıca isimdir. «Montagnard» ların hasmi idiler, bunlarla olan mübarezelerinde mağlub ve heman cümlesi (Echafaud) üzerinde [dar ağacında] helâk oldular 1793 — 1794. Ab. Dj.

[**] «Cahil cesur olur» derler.(şekespir):(Hamele) te Âlemde tefekkürdür eden bizleri korkak: Her bakdığımız meş'ali tasmin ve kararı Bir sarsarı berfini tefekkür eder itfa.

dedirtmez mi ?